

Міністерство освіти і науки України
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Декан факультету інземних мов
(назва факультету)

Дзиковська Л.М.
(прізвище, ініціали)

(підпис)

20 18 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

Канон і деканонізація соцреалізму
(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь магістр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 014 Середня освіта (Російська мова і література)
(код і назва спеціальності)

освітня програма «Середня освіта: мова і література (російська)»

тип дисципліни ДВВ
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

Розробники програми: д. філол. н., проф. Шевчук Т. С.

Затверджено на засіданні кафедри

загального мовознавства, слов'янських мов та світової літератури
(назва кафедри)

Протокол від "30" серпня 2018 року № 1

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище, ініціали)

I. Опис дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Навчальне навантаження з дисципліни	
		Денна	Заочна
<i>вибіркова</i>	Галузь знань: 01 Освіта (шифр, назва)	<i>Лекції:</i>	
<i>Кількість кредитів: 1</i>		16	2
<i>Модулів: 1</i>	Напрямок підготовки/спеціальність: 014 Середня освіта (Російська мова і література)	<i>Семінарські (практичні) заняття:</i>	
<i>Загальна кількість годин: 90</i>		14	4
<i>Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2</i>		<i>Лабораторні заняття:</i>	
<i>Семестр: 3</i>		<i>Консультації:</i>	
<i>Тижневе навантаження (год.):</i> - аудиторне: 3 - самостійна робота: 5		<i>Самостійна робота:</i>	
<i>Мова навчання: українська</i>	Освітній рівень: другий (магістерський)	<i>Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:</i>	
		<i>Форма підсумкового контролю: залік</i>	

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни: літературний процес в СРСР, пов'язаний з процесами тотальної ідеологізації усіх сфер мистецтва та соцреалізм як провідний літературний напрям в контексті його канону та аспектів деканонізації.

Метою викладання навчальної дисципліни «Канон і деканонізація соцреалізму» є: вивчення літературного канону соцреалізму як історико-культурного феномену радянської доби та аспекти його деканонізації.

Передумови для вивчення дисципліни: процеси декомунізації в Україні з метою ліквідації ідеологічної спадщини радянського періоду історії.

Міждисциплінарні зв'язки: історія світової літератури; історія російської літератури; вступ до літературознавства; культурологія; теорія літератури; літературна критика.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

Знати: ключові естетичні принципи штучно насадженого у країнах «соціалістичного табору» соцреалізму: комуністичні стереотипи і штампи усіх видів; суворі тематична й жанрова ієрархія, в якій перевага віддавалась зображенню подій державної значущості та виробничій тематиці; домінанти колективної етики; етика «пролеткульту», нетерпимість до вираження національної самобутності; особливості офіційної і забороненої в СРСР літератури; культурні універсали соцреалізму; абрєвіатури як «новомову» епохи; представників дисидентства і специфіку самвидава; естетичні критерії російського постмодернізму першої хвилі (література «двірників і сторожів»).

Вміти: надати культурологічну характеристику соцреалізму як естетичного явища, оцінювати моральні критерії соціалістичного суспільства; надати порівняльну характеристику літературних канонів за доби абсолютної монархії та тоталітарного суспільства ХХ ст. (класицизм/соцреалізм), провести фаховий філологічний аналіз художніх творів у жанрі соцреалізму та опозиційної літератури; оцінювати і зіставляти різні історико-літературні концепції.

Комунікація: взаємозв'язок суб'єктів навчальної діяльності з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

Автономність та відповідальність: здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми, відповідати за результати своєї дослідницької діяльності.

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p><i>Знати:</i> ключові естетичні принципи штучно насадженого у країнах «соціалістичного табору» соцреалізму: комуністичні стереотипи і штампи усіх видів; суворі тематична й жанрова ієрархія, в якій перевага віддавалась зображенню подій державної значущості та виробничій тематиці; домінанти колективної етики; етика «пролеткульту», нетерпимість до вираження національної самобутності.</p> <p><i>Вміти:</i> надати культурологічну характеристику соцреалізму як естетичного явища, оцінювати моральні критерії соціалістичного суспільства; надати порівняльну характеристику літературних канонів за доби абсолютної монархії та тоталітарного суспільства ХХ ст. (класицизм/соцреалізм) тощо.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • фундаментальні знання в галузі літературознавства та культури радянського періоду; • набуття навичок науково-дослідної роботи; • оволодіння концепціями гуманітарних і суспільних наук та вміння користуватися методами цих наук; • знання сучасних наукових методів філологічних досліджень, мати достатню підготовку для проведення науково-дослідницької роботи в галузі філологічних наук;
2.	<p><i>Знати:</i> особливості офіційної і забороненої в СРСР літератури; культурні універсалії соцреалізму; абрєвіатури як «новомову» епохи; представників дисидентства і специфіку самвидава; естетичні критерії російського постмодернізму першої хвилі (література «двірників і сторожів»).</p> <p><i>Вміти:</i> провести фаховий філологічний аналіз художніх творів у жанрі соцреалізму та опозиційної літератури; оцінювати і зіставляти різні історико-літературні концепції.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • володіти основами історії і теорії світової літератури; • формувати свою читацьку культуру, підвищувати інтерес до читання та розширювати читацький досвід. • користуватися знаннями історико-культурного та літературного контексту в процесі навчання в різних типах навчальних закладів.

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

№ з/п	Назви модулів / <u>тем</u>	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Самостійна робота
1	Соцреалізм як естетичний феномен		4	2				1					
2	Ленініана та сталініана як естетичний проект		4	2				1	2				
3	Радянський роман та його альтернатива		8	10					2				
Разом:			16	14				2	4				

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	4.1. Назви модулів, тем та їх зміст	Кількість годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1.	Модуль 1	30	10
1.1.	<p>Тема 1. Соцреалізм як естетичний феномен.</p> <p>1. Вступ до естетики соцреалізму. Соцреалізм як культурний феномен.</p>		
1.2.	<p>Етична доктрина соцреалізму. Зв'язок з естетикою російського авангарду в літературному процесі 1920-х років. 1917-1925 - літературні дискусії в контексті нових завдань літератури (ЛЕФ, Перевал, ВАПП, РАПП). Резолюція ЦК РКП (б) «Про політику партії в галузі художньої літератури» (1925), регулююча діяльність письменників. Діяльність пролеткульт. Нетерпимість до творчості письменників з інтелігентної середовища. Заборона всіх художніх об'єднань (1932); створення єдиного Спілки письменників та Спілки художників, що повністю «підтримують платформу радянської влади». 1-й Всесоюзний з'їзд радянських письменників прийняв, статут СП СРСР (серпень, 1934) із визначенням соціалістичного реалізму як основного методу радянської літератури та літературної критики. <i>Культурні універсалії соцреалізму</i>: часопростір, культурний герой соцреалізму, мова-інтегратор культури соцреалізму, колективна етика, оптимізм, культ вождя, світле майбутнє, світовий інтернаціонал. <i>Естетика соцреалізму</i>: сувора тематична ієрархія, перевага у зображенні подій державної значущості, виробничої тематики; відсутність аналізу внутрішнього світу героїв; перемогу обов'язку у конфлікті між обов'язком та відчуттям; ідеали соціалістичного пересотворення людини і світу. Абревіатури і канцеляризми як відмінна особливість функціонування мови за радянської доби (СССР, соцреалізм, наркомпрос, пролеткульт, агитпроп, ликбез, ЛЕФ, ВАПП, РАПП, ВКПб, КПСС, ВЧК, ГПУ, ОГПУ, НКВД и пр.). Візуальні образи епохи. Естетика радянського плаката. Гасло як засіб пропаганди і зомбування. Змістовний код агітаційного плакату. Художні прийоми для формування позитивного сприйняття ідейного змісту плакату.</p> <p>Тема 2. Ленініана та сталініана як естетичний проект.</p> <p>Культ особистості як культурологічне явище. Приклади обоження правителів у давнину та причини цього явища. Паралелізм процесів у державах з тоталітарними режимами. Складові культу особистості. Радянська ленініана і сталініана. Державний масштаб культу особистості Леніна після його смерті (1924): перейменування Петрограда в Ленінград, міст, вулиць, скверів, заводів, будинків культури, навчальних заклади, встановлення пам'ятників Леніну; зображення на грошових знаках, орденах, згадки в державному гімні СРСР. Картини та портрети Леніна у кабінетах адміністративних установ, вузах, школах, дитячих садках. Цикл дитячих оповідань про «дедушку Леніна». «Октябрюта» та комсомольці, значки для дітей з зображенням Леніна. Мавзолей Леніна на Червоній площі у традиціях культових поховальних споруд (шумеро-ацтекських зиккуратів). Бажання більшовиків створити нову релігію для переможного пролетаріату як коріння цієї ідеї. Черги у мавзолей, прокламація його відвідин у державній пропаганді.</p> <p>Картини і плакати із зображенням Леніна, «заповіти Ілліча». Образ Леніна у художній літературі та кінематографі. Цитування робіт Леніна і чинного</p>		

генсека партії в будь-якій області мистецтва і науки за принципом «бог і верховний жрець». Культ двох вождів (Леніна і Сталіна) в 1935-1956 рр. XX з'їзд партії та процеси десталінізації. Поняття «хрущовської відлиги». Радянська ленініана в поезії. Аналіз віршів провідних митців. Процеси деленізації у країнах соцтабору та Україні.

Тема 3. Радянський роман та його альтернатива.

Причини запрошення Максима Горького в СРСР, створення ним радянських газет і журналів (книжкові серії «Історія фабрик і заводів», «Історія громадянської війни», «Бібліотека поета» тощо), головування на 1 з'їзді Союзу письменників СРСР. Художній доробок Максима Горького, І. Фадєєва, М. Шолохова, К. Симонова, Б. Польового. Ідеалізований досвід соціалістичного перетворення світу і людини в романах «Піднята цілина» М. Шолохова, «Молода гвардія» О. Фадєєва, «Солоня п'ядь» С. Залигіна та ін. Масова еміграція російських письменників після революції 1917 р. Пристосування до вимог партійної номенклатури серед радянських письменників. Репресії проти незадоволених. Заборонені письменники в СРСР. Художній доробок та цькування М. Булгакова, А. Платонова, Є. Замятіна, Б. Пастернака, М. Шаламова, О. Солженіцина. Обережна критика системи у фанстатичі братів Стругацьких, традиції російської «сільської прози» у творчості В. Астаф'єва. Самвидав і дисидентство як поняття. Література самвидаву.

Тема 4. Естетичні критерії російського постмодернізму першої хвилі (література «двірників і сторожів»).

Розвиток раннього російського постмодернізму. Поняття «література двірників і сторожів». «Шокова естетика» як основа російської прози «іншої хвилі». Судовий процес над письменниками Андрієм Синявським та Юлієм Данієлем. Творчість І. Бродського, засудження «за дармоїдство». Московський концептуалізм як «гру» з мовними штампами, сформованими в радянському суспільстві, відсутність звичних особливостей поетичної мови: метафор, порівнянь, рим, тощо. Концептуальна основа віршів Д. Пригова, Л. Рубінштейна. Найхарактерніші риси альтернативної літератури російського постмодернізму. Література «Самвидавництва». Роман Вен. Єрофієва «Москва-Петушки» як антиалкогольний твір. Переосмислення російської класики у творах Абрама Терца. Естетичний виклик Юза Алешковського. Антигерой прози Е. Лимонова. Естетичні критерії російського постмодернізму, його політизованість. Критика ідеології тоталітарної держави, що курає літературу, процесу омертвляння мови академічної науки, зокрема, літературної, що стала високопарною, шаблонною, наскрізь заідеологізованою, з пануючою настановою на незаперечну однозначність трактування найскладніших естетичних феноменів. Авторська маска як літературний прийом, типи авторської маски: комічна маска *поета-юродивого* (Венічка, Микола Миколайович, Абрам Терц як персонаж блатної пісні, удачливий бандит, або герої Довлатова); *художник-філософ*, що коментує і аналізує події (А. Бітов в «Пушкінському домі», «Школа для дурнів»); *персонаж-деміург*, здатний змінити хід подій (Фаулз в «Подрузі...») тощо. Постмодерністська основа романів Андрія Бітова. Проблематика роману «Пушкінський дім». Поетика самотності в романах В. Маканіна. Словесні ігри С. Довлатова. Ідеали «зіркового покоління» в творчості В. Аксьонова.

4.2. Плани семінарських (практичних, лабораторних) занять.

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

Практичне заняття № 1

Соцреалізм як штучний художній метод радянської літератури

1. Соцреалізм як художній метод: шляхи становлення і розвитку.
2. Естетична програма соцреалізму:
 - стаття В. І. Леніна «Партійна організація та партійна література»;
 - літературознавчий маніфест А. Луначарського «Тези про завдання марксистської критики».
3. Літературознавчі дискусії щодо соцреалізму у пострадянський період:
 - Андрій Синявський, «Що таке соціалістичний реалізм»;
 - Галина Белая, «Загрозлива реальність»;
 - Урнов Д., «Мистецтво історичного оптимізму»;
 - Гангнус О. «На руїнах позитивної естетики»;
 - Золотуський І. «Крах абстракцій»;
 - Ковський В., «Історія спражня та удавана»;
 - Тюпа В., «Альтернативний реалізм».
4. Обговорення дискусії в інституті філософії АН СРСР «Метод чи міф» (1990).

Література:

1. Ленин В. И. Партийная организация и партийная литература. – Режим доступа: http://www.revolucia.ru/org_lit.htm
2. Луначарский А. Марксизм и литература. – Режим доступа: <http://www.magister.msk.ru/library/revolt/lunaa001.htm>
3. Луначарский А. В. Тезисы о задачах марксистской критики // Наследие А. В. Луначарского. – Режим доступа: <http://lunacharsky.newgod.su/lib/ss-tom-8/tezisy-o-zadach-marksistskoj-kritiki>
4. Синявский А. Что такое социалистический реализм // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 54-79.
5. Белая Г. Угрожающая реальность // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 28-48.
6. Урнов Д. Искусство исторического оптимизма или тридцать лет спустя // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 93-118.
7. Гангнус А. На руинах позитивной эстетики // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 148-182.
8. «Метод или миф»: дискуссия в институте философии АН СССР // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 183-198; С. 229-237; 295-308; 335-344.
9. Золотусский И. Крушение абстракций // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 238-269.
10. Ковский В. История подлинная и мнимая // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 270-294.
11. Тюпа В. Альтернативный реализм // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 345-372.

Практичне заняття № 2

Ленініана як естетичний проект

1. Культ особистості Леніна в СРСР: етапи становлення.
2. Образ Леніна в оповіданнях М. Зощенка.
3. Аспекти прославлення образу Леніна у віршах В. Маяковського, М. Светлова, С. Михалкова, В. Рождественського, О. Яшина, П. Железнова, Г. Гоппе й В. Верховського, М. Ісаковського, С. Орлова, В. Луговського, О. Твардовського.
4. Ознаки рабського преклоніння перед образом Леніна у віршах азіатських поетів СРСР: Расула Гамзатова, Кайсіна Кулієва, Берди Кербабєєва, Сібгата Хакіма й ін..
5. Ознаки обожнення образу Леніна у вірші Овсея Дриза «Сандалова палочка».

Література:

1. Зощенко М. Рассказы о Ленине. – Режим доступу:
http://lib.misto.kiev.ua/RUSSLIT/ZOSHENKO/r_lenin.dhtml
2. Стихи о Ленине // ЛЕНИН: Революционер, мыслитель человек. – Режим доступу:
<http://leninism.su/posetiteli-sajta-o-lenine/4189-stixi-o-lenine.html?showall=1>
3. Фотогалерея: памятники Ленину радянської доби. – Режим доступу:
<http://www.monulent.ru/>
4. Ленініана фотографа Річардо Зіполі. – Режим доступу:
http://venus.unive.it/riccardozipoli/demo/galleries_collections.php?page=1&n=5&d=LENIN&a=76&pagine=1&paginazione=1

Практичне заняття № 3

Критика радянської системи в поезії російських модерністів

1. Сприйняття жовтневого перевороту в оточенні російських модерністів.
2. Вірші Д. Мережковського «Доброе, злое, ничтожное, славное» та З. Гіппіус «Веселье. Блевотина войны - октябрьское веселье!» (1917) в контексті загальних відомостей про авторів.
3. Критика радянського терору у віршах М. Волошина «Мир. С Россией кончено...» (1917), «Террор» (1921). Діяльність М. Волошина після революції 1917 р.
4. Вихваляння радянської влади у творчості В. Маяковського. «Стихи о советском паспорте» (1929). Драматичне усвідомлення вад радянського режиму.
5. С. Есенін: від «26 бакінських комісарів» (1924) до поеми «Русь советская» (1924).
6. Реалії сталінізму у віршах О. Мандельштама «За гремучую доблесть грядущих веков» (1931) та «Мы живём, под собою не чуя страны...» (1933).
7. Трагедія радянської людини у ліричному циклі Анни Ахматової «Реквієм» (1934-1957).

Література:

1. Вольская Соня. Тоталитаризм и творчество. – Режим доступу:
<https://www.proza.ru/2005/09/18-124>
2. Аксененко С. И. Правда об отношениях советской власти с поэтами. – Режим доступу: http://samlib.ru/a/aksenenko_s_i/poetvlast.shtml

Практичне заняття № 4
Доля російської інтелігенції в романі Б. Пастернака «Доктор Живаго»

1. Життєвий і творчий шлях Бориса Пастернака.
2. Історія створення роману «Доктор Живаго».
3. Своєрідність композиції роману в контексті естетичних засад модернізму. Жанрова своєрідність твору.
4. Система образів роману «Доктор Живаго». Проблема автобіографізму.
5. Концепція історії в романі «Доктор Живаго». Оцінка автором громадянської війни 1918 р. Аспекти сприйняття жовтневого перевороту. Авторське трактування проблеми особистості в історії.
6. Цикл віршів як складова роману.

Література:

1. Пастернак Б. Доктор Живаго (будь-яке видання).
2. Гаспаров Б. Временной контрапункт как формообразующий принцип романа Пастернака «Доктор Живаго» // Дружба народов. 1990. – № 3. – С.223-241.
3. Лихачев Д.С. – Водная статья к изд.: Пастернак Б.Л. Собр. соч. : в 5-и тт. М., 1989-1992. Т.І.
4. «Доктор Живаго» Бориса Пастернака: Сборник статей и материалов. М., 1990.
5. Смирнов И.П. Роман тайн «Доктор Живаго». М.,НЛЮ, 1996.
6. Маневич Г. «Доктор Живаго» как роман о творчестве // Маневич Г. Оправдание творчества. М., 1990. С. 61 - 137.

Практичне заняття № 5
Радянська антиутопія: негативні прогнози державотворення

1. Антиутопія як літературний жанр. Особливості антиутопії у світовій літературі ХХ ст.
2. Творчий доробок А. Платонова. Зневіра у радянському державотворенні у повісті «Котлован».
3. Життєвий шлях Є. Замятіна. Прийоми знеособлення в романі «Ми».
4. Вплив радянської антиутопії на європейську літературу. Пародія на СРСР в романі Джорджа Орвелла «1984».
5. Сатиричний образ майбутнього в романі В. Войновича «Москва-2042» (1986).

Література:

1. Тодоров Ц. Введение в фантастическую литературу. – М.: Дом интеллектуальной книги, Русское феноменологическое общество, 1997. – 144 с.
2. Оруэлл Дж. 1984. (будь-яке видання).
3. Платонов А. Котлован (будь-яке видання).
4. Замятин Е. Мы (будь-яке видання).
5. Войнович В. Москва 2042. – Режим доступу: <http://www.e-reading.club/book.php?book=11816>

Практичне заняття № 6
Особистість і система в оповіданнях В. Шаламова

1. В. Шаламов як «неугодний» владі письменник. Трагедія життєвого і творчого шляху письменника.
2. Табірна дійсність у збірці «Колимські оповідання». Роль самвидав і «тамвидава» у їх розповсюдженні. Поетика табірної прози Шаламова: композиція система образів образні прийоми.
3. Людина в умовах неволі в трактуванні В. Шаламова.

Література:

1. Шаламов В. Воспоминания. М., 2001. С. 150-156, 176-177. То же: <http://www.shalamov.ru/library/25/1-3.html>
2. Волкова Е. Трагический парадокс Варлама Шаламова. М., 1998. <http://www.shalamov.ru/research/104/4.html>
3. Шкловский Е. Варлам Шаламов. М., 1991. <http://www.booksite.ru/fulltext/shk/lov/sky/10.htm>

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

Практичне заняття № 1 Ленініана як естетичний проект

6. Культ особистості Леніна в СРСР: етапи становлення.
7. Образ Леніна в оповіданнях М. Зощенка.
8. Аспекти прославлення образу Леніна у віршах В. Маяковського, М. Светлова, С. Михалкова, В. Роджественського, О. Яшина, П. Железнова, Г. Гоппе й В. Верховського, М. Ісаковського, С. Орлова, В. Луговського, О. Твардовського.
9. Ознаки рабського преклоніння перед образом Леніна у віршах азійських поетів СРСР: Расула Гамзатова, Кайсіна Кулієва, Берди Кербабєєва, Сібгата Хакіма й ін..
10. Ознаки обожнення образу Леніна у вірші Овсея Дриза «Сандалова палочка».

Література:

5. Зощенко М. Рассказы о Ленине. – Режим доступу: http://lib.misto.kiev.ua/RUSSLIT/ZOSHENKO/r_lenin.dhtml
6. Стихи о Ленине // ЛЕНИН: Революционер, мыслитель человек. – Режим доступу: <http://leninism.su/posetiteli-sajta-o-lenine/4189-stixi-o-lenine.html?showall=1>
7. Фотогалерея: памятники Леніну радянської доби. – Режим доступу: <http://www.monulent.ru/>
8. Ленініана фотографа Річардо Зіполі. – Режим доступу: http://venus.unive.it/riccardozipoli/demo/galleries_collections.php?page=1&n=5&d=LENIN&a=76&pagine=1&paginazione=1

Практичне заняття № 2 Критика радянської системи в поезії російських модерністів

8. Сприйняття жовтневого перевороту в оточенні російських модерністів.
9. Вірші Д. Мережковського «Доброе, злое, ничтожное, славное» та З. Гіппіус «Веселье. Блевотина войны - октябрьское веселье!» (1917) в контексті загальних відомостей про авторів.
10. Критика радянського терору у віршах М. Волошина «Мир. С Россией кончено...» (1917), «Террор» (1921). Діяльність М. Волошина після революції 1917 р.
11. Вихваляння радянської влади у творчості В. Маяковського. «Стихи о советском паспорте» (1929). Драматичне усвідомлення вад радянського режиму.
12. С. Есенін: від «26 бакінських комісарів» (1924) до поеми «Русь советская» (1924).
13. Реалії сталінізму у віршах О. Мандельштама «За гремучую доблесть грядущих веков» (1931) та «Мы живём, под собою не чуя страны...» (1933).
14. Трагедія радянської людини у ліричному циклі Анни Ахматової «Реквієм» (1934-1957).

Література:

3. Вольская Соня. Тоталитаризм и творчество. – Режим доступу: <https://www.proza.ru/2005/09/18-124>
4. Аксененко С. И. Правда об отношениях советской власти с поэтами. – Режим доступу: http://samlib.ru/a/aksenenko_s_i/poetvlast.shtml

4.3. Організація самостійної роботи студентів.

Завдання для індивідуальної роботи студентів передбачають: опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, підготовку до семінарських занять, систематизацію вивченого матеріалу. Модуль передбачає **ведення читацьких щоденників** з метою кращого засвоєння текстів, розвитку естетичного почуття та **ведення словнику з термінологічного мінімуму**, в якому фіксується необхідний категоріальний апарат для розуміння курсу «Канон і деканонізація соцреалізму». За кожний вид роботи студент отримує додаткові 5 балів.

ЧИТАЦЬКИЙ ЩОДЕННИК

Мета ведення читацького щоденника полягає у систематизації прочитаного матеріалу; виокремленні суттєвих рис естетичного змісту твору; фіксування авторської характеристики значущих персонажів, їх рис і вчинків; розуміння прочитаного.

Вимоги до оформлення. Чіткі вимоги до оформлення читацького щоденнику відсутні, студент може довільно оформляти і відбирати художній матеріал.

Рекомендовані параметри читацького щоденника.

- ПІБ автора твору; загальні відомості про автора;
- Назва твору і рік його написання;
- Видання і загальна кількість сторінок;
- Жанр твору;
- Основні героїв твору із зазначенням імен і короткої характеристики;
- Цитатний матеріал, який допомагає зрозуміти естетичну вартість художнього твору;
- Перелік ключових епізодів твору із зазначенням сторінок;
- Список критичної літератури до твору та автору.

Вимоги до читацького щоденника.

1. Читацький щоденник повинен бути укладений письмово. Роздруковані матеріали не приймаються.
2. Читацький щоденник повинен містити: титульну сторінку (із прізвищем автора, назвою факультету, дисципліною, прізвищем викладача, роком), список прочитаної літератури.

Обсяг читацького щоденника: від 30 сторінок тексту шкільного зошиту.

Оцінювання читацького щоденника. Читацький щоденник оцінюється за результатами перевірки.

Критерії оцінювання читацького щоденника (за національною шкалою):

<i>відмінно</i>	Добірка цитатного матеріалу представлена з понад 80 % зі списку рекомендованих творів для читання з курсу; текст не містить граматичних, лексичних чи смислових помилок.
<i>добре</i>	Добірка цитатного матеріалу представлена з понад 60 % зі списку рекомендованих творів для читання з курсу; текст не містить граматичних, лексичних чи смислових помилок.
<i>задовільно</i>	Добірка цитатного матеріалу представлена з понад 30 % зі списку рекомендованих творів для читання з курсу; текст містить незначну кількість граматичних, лексичних чи смислових помилок.
<i>незадовільно</i>	Добірка цитатного матеріалу недостатня (до 30 % рекомендованих творів для читання), текст містить значну кількість граматичних, лексичних чи смислових помилок.

СЛОВНИК З ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО МІНІМУМУ

Термінологічним словником називають словник, який містить терміни та їх дефініції в певній науковій галузі.

Словник з термінологічного мінімуму є добіркою найважливішого термінологічного інструментарію, необхідного студенту для опанування курсу.

Вимоги до словника.

1. Словник повинен бути укладений письмово. Роздруковані матеріали не приймаються.
2. Словник повинен містити: титульну сторінку (із прізвищем автора, назвою факультету, дисципліною, прізвищем викладача, роком), дефініції запропонованих термінів.

Обсяг словника: від 5 сторінок тексту шкільного зошиту.

Термінологічний мінімум (ведеться російською мовою): *соцреалізм, ССРСР, ВКПб, КПСС, пролеткульт, наркомпрос, октябренок, комсомолец, ЛЕФ, РАПП, ВАПП, агитпроп, ликбез, ВЧК, НКВД, марксизм, ленинизм, коллективная этика, «светлое будущее», мировой интернационал, хрущевская оттепель, брежневский застой, перестройка, роль XX съезда партии, «заветы Ильича», коллективизация, продразверстка, продналог, нэп, «литература дворников и сторожей», «шоковая эстетика», авторская маска, «совок».*

Оцінювання словника. Словник оцінюється за результатами перевірки.

Теми для самостійного опрацювання:

Тема № 1

Поема в прозі Вен. Єрофєєва «Москва-Петушки» як антиалкогольний твір

1. Художня специфіка раннього постмодернізму в Росії. «Література двірників і сторожів». «Шокова естетика» як принцип опору традиційній системі цінностей радянського суспільства.
2. Поетика поеми в прозі В.Єрофєєва «Москва - Петушки»:
 - а) художньо-структурні особливості твору;
 - б) створення та характеристика «антигероя»;
 - в) цитатність, аспекти моделювання дійсності.
3. Проблема автобіографізму. Характеристика героя-оповідача.
4. Інтертекстуальна основа поеми в прозі: приховані цитування російської класики, біблійний текст, пародія на соціалістичний реалізм та ідеологічний дискурс.
5. Хронотоп твору. Кільцевий простір, топоси під'їзду, магазину, Червоної площі, вокзалу, дороги, Кремля.

Завдання:

Прокоментуйте, виписуючи цитати в читацький щоденник:

3. а) концепцію людини Венічки (с. 20);
4. б) самосвідомість радянського і західної людини (с. 23, 113-114);
5. в) характеристику радянського народу, натовпу (с. 23), а також середнього західної людини (с. 113-114);
6. г) авторську самооцінку «і дурень, і демон, і базікало разом» (С.44-47);
7. д) російське пияцтво (с. 90-94).

Література:

1. Липовецкий. М. “Москва - Петушки” Венидикта Ерофеева. // Липовецкий М. Русский постмодернизм. – Екатеринбург, 1997. – С. 156-175.

2. Лейдерман Н.Л., Липовецкий М.Н. В 3-х кн. Кн. I. Литература «оттепели» (1953-1968). Кн. II. Семидесятые годы (1968-1986). М., Эдиториал УРСС, 2001. – С.267-274.
3. Эпштейн М. После карнавала, или Вечный Веничка // Золотой век. Вып. 4.. М., 1993. или // Вен.Ерофеев. «Оставьте мою душу в покое...». – М., ХГС, 1995.; или /Эпштейн М. После карнавала, или Обаяние энтропии. Венедикт Ерофеев // М. Эпштейн Постмодерн в России. Литература и теория. – М., 2000.
4. Власов Э. Бессмертная поэма Венедикта Ерофеева "Москва-Петушки". Спутник писателя. – Sarrogo, 1998.
5. Курицын Вяч. «Мы поедем с тобою на “А” и на “Ю” // Новое литерат. обозрение. - 1992, № 1.;
6. Левин Ю. Комментарий к поэме “Москва-Петушки”. – Wien, 1996.;
7. Шмелькова Н. “Времени нет...” // Литературное обозрение, 1992, № 2.
8. Маньковская М. Эстетика постмодернизма. – М., 2000.
9. Курицын С. Эстетика русского постмодернизма. – М., 1998.
10. Скоропанова И.С. Русская постмодернистская литература: новая философия, новый язык. – Минск, 2000.

Тема № 2

Гендерний аспект потрактування радянської дійсності (В. Астаф'єв та Л. Улицька)

1. Сутність і значення гендерних студій у сучасному літературознавстві. Основні методологічні принципи і категоріальний апарат гендерних досліджень
2. Життя і творчість В. Астаф'єва. Опозиція місто/село в оповіданні «Людочка». Чоловіча оцінка трагічної долі звичайної жінки у безперспективній радянській дійсності.
3. Творчий доробок Л. Улицької. Радянська дійсність у циклі оповідань «Дівчата». Культурний код радянського часу.

Література:

1. Астаф'єв В. Людочка. (будь-яке видання).
2. Л. Улицька. Девочки. (будь-яке видання).
3. Ярская-Смирнова Е. Истоки и методы гендерных исследований. – Режим доступу: http://www.a-z.ru/women_cd1/html/jarskaya_smirnova_b.htm
4. Власова О. П. Гендерные культурные студии: опыт и реальность в феминизме. – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/998/1/Vlasova%20DNU.pdf>
5. Охотникова С. Гендерные исследования в литературоведении: проблемы гендерной поэтики. – Режим доступу: http://www.a-z.ru/women_cd1/html/gender_issledovaniya_v_literature.htm

Тема № 3

Митець у тоталітарній державі в романі М. Булгакова «Майстер і Маргарита»

1. Творча спадщина М. Булгакова. Взаємовідносини письменника і влади.
2. Структура і композиція твору. Фантастична площина оповідання. «Роман у романі».
3. Засоби сатиричного зображення Москви 1930-х років. Образи радянської дійсності. Натяки на репресивний характер державного апарату.
4. Образ письменника у ворожому середовищі. Характеристика радянських поетів і членів союзу письменників СРСР.
5. Рятівна сила кохання в романі «Майстер і Маргарита».

Література:

1. Мягков Б.С. Булгаковская Москва. М.: Моск. раб. 1993.

2. Бродский М.А. «Мастер и Маргарита» – антибиблия XX в.? // Русская словесность. 1997. № 6. С. 30 - 35.
3. Газивова А.А. Роман Булгакова «Мастер и Маргарита». Реальное и сверхъестественное в произведении // Русская литература XX в. Справ, материалы. – М., 1995. – С. 273 - 286.
4. Дерек Дж. Иешуа в романе «Мастер и Маргарита» // Возвращенные имена. Роль русской литературы. – Самара, 1994. – С. 74-31.
5. Соколов Б.В. Роман Булгакова «Мастер и Маргарита». – М.: Наука. 1991.

Тема № 4

СРСР очима заходу: імагологічний аспект

1. Предмет і завдання імагології. Мультидисциплінарний аспект імагологічних студій. Уявлення про імідж (образ) “свого” та “іншого” культурного простору (опозиція Свій/Чужий).
2. Політичні погляди Андре Жида. Обставини відвідин СРСР письменником.
3. Позитивні риси країни у нарисі Андре Жида. Особливості радянського менталітету, окреслені письменником (виписати цитати).

Література:

1. Наливайко Д. С. Літературознавча імагологія: предмет і стратегії / Дмитро Сергійович Наливайко // Літературна компаративістика. – Вип. 1. – К. : ПЦ «Фоліант», 2005. – С. 27 – 44.
2. Жид Андре. Возвращение из СССР. – Режим доступу: <http://www.pseudology.org/chtivo/fromUSSR.htm>

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю:

- усні (опитування);
- письмові (ведення словнику з термінологічного мінімуму, читацького щоденника).

5.2. Форми і методи підсумкового контролю:

Форма підсумкового контролю – залік. Залік виставляється за результатами аудиторної і самостійної роботи студента впродовж семестру.

5.3. Критерії оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студентів здійснюється за національною (4-бальною) та шкалою ЄКТС (100-бальною). Критерії оцінювання знань студентів визначаються діючим Положенням про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в умовах в ЄКТС.

VI. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Базова:

1. Барулин В. С. Российский человек в XX веке. Потери и обретение себя. – СПб., 2000.
2. В поисках идеологии. 1917-1927. Антология литературно-политических документов. – М., 1992.
3. Вайль П., Генис А. 60-е. Мир советского человека. – М., 1998.
4. Виноградов В. В. Труд И. В. Сталина «Марксизм и вопросы языкознания» и развитие советской науки о языке. – М., 1951.
5. Геллер М. Машина и винтики. История формирования советского человека. – М., 1994.
6. Голомшток И. Тоталитарное искусство. – М., 1994.

7. Гуревич А. Я. Культура безмолвующего большинства. – М., 1990.
8. Зиновьев А. Гомо советикус: <http://www.zinoviev.ru/ru/zinoviev/zinoviev-homo-sovieticus.pdf>
9. Капустин М. Культура и власть. – М., 2003.
10. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием. – М., 2002.
11. Коллонтай А. Новая мораль и рабочий класс. – М., 1918.
12. Куренная Н. М. Социалистический реализм: историко-культурный аспект. – М., 2004. – 186 с.
13. Синявский А. Основы советской цивилизации. – М., 2001.
14. Чегодаева М. Соцреализм – мифы и реальность. – М., 2003.
15. Затонский Д. В. Модернизм и постмодернизм. Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств. – Фолио-Аст, 2000.
16. Ленин В. И. Партийная организация и партийная литература. – Режим доступа: http://www.revolucia.ru/org_lit.htm
17. Луначарский А. Марксизм и литература. – Режим доступа: <http://www.magister.msk.ru/library/revolt/lunaa001.htm>
18. Луначарский А. В. Тезисы о задачах марксистской критики // Наследие А. В. Луначарского. – Режим доступа: <http://lunacharsky.newgod.su/lib/ss-tom-8/tezisy-o-zadacah-marksistskoj-kritiki>
19. Синявский А. Что такое социалистический реализм // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 54-79.
20. Белая Г. Угрожающая реальность // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 28-48.
21. Урнов Д. Искусство исторического оптимизма или тридцать лет спустя // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 93-118.
22. Гангнус А. На руинах позитивной эстетики // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 148-182.
23. «Метод или миф»: дискуссия в институте философии АН СССР // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 183-198; С. 229-237; 295-308; 335-344.
24. Золотусский И. Крушение абстракций // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 238-269.
25. Ковский В. История подлинная и мнимая // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 270-294.
26. Тюпа В. Альтернативный реализм // Избавление от миражей: соцреализм сегодня. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 345-372.
27. Зощенко М. Рассказы о Ленине. – Режим доступа: http://lib.misto.kiev.ua/RUSSLIT/ZOSHENKO/r_lenin.dhtml
28. Стихи о Ленине // ЛЕНИН: Революционер, мыслитель человек. – Режим доступа: <http://leninism.su/posetiteli-sajta-o-lenine/4189-stixi-o-lenine.html?showall=1>
29. Фотогалерея: памятники Ленину радянської доби. – Режим доступа: <http://www.monulent.ru/>
30. Ленініана фотографа Річардо Зіполі. – Режим доступа: http://venus.unive.it/riccardozipoli/demo/galleries_collections.php?page=1&n=5&d=LENIN&a=76&pagine=1&paginazione=1
31. Вольская Соня. Тоталитаризм и творчество. – Режим доступа: <https://www.proza.ru/2005/09/18-124>
32. Аксененко С. И. Правда об отношениях советской власти с поэтами. – Режим доступа: http://samlib.ru/a/aksenenko_s_i/poetvlast.shtml
33. Гаспаров Б. Временной контрапункт как формообразующий принцип романа Пастернака «Доктор Живаго» // Дружба народов. 1990. – № 3. – С.223-241.
34. Лихачев Д.С. – Водная статья к изд.: Пастернак Б.Л. Собр. соч. : в 5-и тт. М., 1989-1992. Т.1.
35. «Доктор Живаго» Бориса Пастернака: Сборник статей и материалов. М., 1990.

36. Смирнов И.П. Роман тайн «Доктор Живаго». М.,НЛЮ., 1996.
37. Маневич Г. «Доктор Живаго» как роман о творчестве // Маневич Г. Оправдание творчества. М., 1990. С. 61 - 137.
38. Мягков Б.С. Булгаковская Москва. М.: Моск. раб. 1993.
39. Бродский М.А. «Мастер и Маргарита» – антибиблия XX в.? // Русская словесность. 1997. № 6. С. 30 - 35.
40. Газивова А.А. Роман Булгакова «Мастер и Маргарита». Реальное и сверхъестественное в произведении // Русская литература XX в. Справ, материалы. – М., 1995. – С. 273 - 286.
41. Дерек Дж. Иешуа в романе «Мастер и Маргарита» // Возвращенные имена. Роль русской литературы. – Самара, 1994. – С. 74-31.
42. Соколов Б.В. Роман Булгакова «Мастер и Маргарита». – М.: Наука. 1991.
43. Тодоров Ц. Введение в фантастическую литературу. – М.: Дом интеллектуальной книги, Русское феноменологическое общество, 1997. – 144 с.
44. Войнович В. Москва 2042. – Режим доступа: <http://www.e-reading.club/book.php?book=11816>
45. Шаламов В. Воспоминания. М., 2001. С. 150-156, 176-177. То же: <http://www.shalamov.ru/library/25/1-3.html>
46. Волкова Е. Трагический парадокс Варлама Шаламова. М., 1998. <http://www.shalamov.ru/research/104/4.html>
47. Шкловский Е. Варлам Шаламов. М., 1991. <http://www.booksite.ru/fulltext/shk/lov/sky/10.htm>
48. Липовецкий. М. “Москва - Петушки” Венедикта Ерофеева. // Липовецкий М. Русский постмодернизм. – Екатеринбург, 1997. – С. 156-175.
49. Лейдерман Н.Л., Липовецкий М.Н. В 3-х кн. Кн. I. Литература «оттепели» (1953-1968). Кн. II. Семидесятые годы (1968-1986). М., Эдиториал УРСС, 2001. – С.267-274.
50. Эпштейн М. После карнавала, или Вечный Веничка // Золотой век. Вып. 4.. М., 1993. или // Вен.Ерофеев. «Оставьте мою душу в покое...». – М., ХГС, 1995.; или /Эпштейн М. После карнавала, или Обаяние энтропии. Венедикт Ерофеев // М. Эпштейн Постмодерн в России. Литература и теория. – М., 2000.
51. Власов Э. Бессмертная поэма Венедикта Ерофеева "Москва-Петушки". Спутник писателя. – Сарого, 1998.
52. Курицын Вяч. “Мы поедem с тобою на “А” и на “Ю” // Новое литерат. обозрение. - 1992, № 1.;
53. Левин Ю. Комментарий к поэме “Москва-Петушки”. – Wien, 1996.;
54. Шмелькова Н. “Времени нет...” // Литературное обозрение, 1992, № 2.
55. Скоропанова И.С. Русская постмодернистская литература: новая философия, новый язык. – Минск, 2000.
56. Ярская-Смирнова Е. Истоки и методы гендерных исследований. – Режим доступа: http://www.a-z.ru/women_cd1/html/jarskaya_smirnova_b.htm
57. Власова О. П. Гендерные культурные студии: опыт и реальность в феминизме. – Режим доступа: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/998/1/Vlasova%20DNU.pdf>
58. Охотникова С. Гендерные исследования в литературоведении: проблемы гендерной поэтики. – Режим доступа: http://www.a-z.ru/women_cd1/html/gender_issledovaniya_v_literature.htm
59. Наливайко Д. С. Літературознавча імагологія: предмет і стратегії / Дмитро Сергійович Наливайко // Літературна компаративістика. – Вип. 1. – К. : ПЦ «Фоліант», 2005. – С. 27 – 44.
60. Жид Андре. Возвращение из СССР. – Режим доступа: <http://www.pseudology.org/chtivo/fromUSSR.htm>

Допоміжна:

61. Ильин И. П. Постмодернизм. От истоков до конца столетия. Эволюция научного мифа. – М., 1998.
62. Козловски П. Культура постмодерна. – М., 1997.

63. Курицын В. Постмодернизм: новая первобытная культура // Новый мир. – 1992. – № 2.
64. Эстетика: Підручник / Л.Т. Левчук, В.І. Панченко, О.І. Оніщенко, Д.Ю. Кучерюк; За заг. ред. Л.Т. Левчук. – 2-е вид., допов. і переробл. – К.: Вища школа, 2005. – 399 с.
65. Золкин А.Л. Эстетика: учебник для студентов вузов, обучающихся по гуманитарно-социальным специальностям. / А.Л. Золкин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 447 с.
66. Ильин И.П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. - М., 1998. - 225 с.
67. Ильин И.П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. - М., 1996. - 255 с.
68. Ильин, И. П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. — М.: Интрада, 1998.
69. Ільницький О. Трансплантація постмодернізму: сумніви одного читача // учасність. – 1995. - №10. – С. 111-115.
70. Калугина Т.П. Постмодернистская парадигма как защитный механизм культуры//Вопросы искусствознания. -1967. - №1. - С. 192-202.
71. Козловски П. Культура постмодерна. - М., 1997. - 240 с.
72. Курицын В. Книга о постмодернизме. - Екатеринбург, 1992.
73. Курицын В. Постмодернизм: новая первобытная культура//Новый мир. - 1992. - №2.
74. Левчук Л.Т., Оніщенко Р.І. Основы эстетики. Навч. посіб. – К.,2000.
75. Лосик О. Пост/модерн, пост/модерність, пост/модернізм: генеалогія поняття у гуманітарно-філософському тезаурусі // Проблеми гуманітарних наук: Наук. зап. Дрогобицького держ. педагог. ун-ту ім. І. Франка. – Дрогобич: Вимір, 2004. – Вип. 13 (філософія). – С. 45–55.
76. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма. — СПб.: Алетейя, 2000. — 347 с. — (Gallicinium). — 1600 экз. — ISBN 5-89329-237-5
77. Переяслов Н. Оправдание постмодернизма//Наш современник. - 1999. -№5.
78. Постмодернизм: приближение к антимиру (Статья С. Е. Юркова из сборника «Эстетика в интерпарадигмальном пространстве: перспективы нового века. Материалы научной конференции 10 октября 2001 года», Серия Symposium, выпуск 16.
79. Усовская, Э. А. Постмодернизм в культуре XX века: учебное пособие для вузов. — Минск, 2003. — С. 4-5
80. Фізер І. Постмодернізм:post / ante / modo –термін із нульовим значенням // Сучасність. – 2000. - №1. – С. 117-123.
81. Халипов В.В. Постмодернизм в системе мировой культуры//Вопросы философии. - №5. - С. 235-240.
82. Чучин-Русов А.Е. Новый культурный ландшафт: постмодернизм или
83. неоархаика//Вопросы философии.- 1999. -№ 4. -С. 24-41.
84. Якимович А.К. Утраченная Аркадия и разорванный Орфей. Проблемы постмодернизма// Иностранная литература. - 1991. - № 8.